

Frankfurt 1999 - Schwerpunkt Ungarn

A koncepció és az előkészületek 1997 nyári állapota

Radnóti Sándor és Miklós Tamás összefoglalása. A terv Dalos Györggyel folyamatos együttműködésben készült.

Az egyes témakörök konkrét megvitatására hivatalos megbízásunk óta, ebben az évben összesen öt komolyabb értelmiségi kerekasztal-beszélgetésre került sor a Minisztériumban, Radnóti S. lakásán és az Atlantisz Könyvkiadóban – történészek, filozófusok, zeneművészek, írók, művészettörténészek, lelkész részvételével. A terv elfogadása esetén javasoljuk a jelen koncepció utolsó lapján szereplő teendők haladéktalan végrehajtását.

Ajánlott szlogen:

Magyarország – a nyílt titok

**Hungary – The Open Secret
Ungarn – Das offene Geheimnis**

(korábbi címjavaslatunk: **Spaetlese aus Ungarn™**)

A kiállítás annak titkából ad ízelítőt, hogyan maradhatott fenn ezer éven át, s mit adott a világ műveltségéhez egy közép-európai kis nép és kultúrája, melynek nyelve a térségben rokontalanul elszigetelt, földrajzi területe szinte mindig védhetetlennek bizonyult, melyet vallási és politikai ellentétek annyiszor fordítottak önmaga ellen, anyagi kultúráját és fizikai erejét oly sokszor rombolták pusztító háborúk, s amelynek nemzeti himnusza a balsorsból merít bizakodást. Hogyan vált a nyitottság és öntörvényűség dilemmája; a felvilágosult alkalmazkodás és az egyidejű dac a beolvasztásra kényszerítő erőkkkel szemben; a nemes haladáseszmék és az identitást őrző konzervativizmus nem csillapuló konfliktusa kiemelkedő kulturális teljesítmények forrásává? Miért túrték el még hódítói is rendre Magyarország egyfajta különleges státuszát? Hogyan lehetséges, hogy a Nyugat és Kelet közé ékelődött Magyarország legjobb erői történelme reménytelennek látszó időszakában is szellemi kortársai – nem egyszer élenjáró képviselői – maradhattak a legnemesebb európai eszméknek? Miért bukkanhat az utazó ott, ahol talán a legkevésbé várná – öreg bérházakban éppúgy, mint távoli kúriákban, kolostorokban – pompás könyvtárakra és zenetermekre? Am másfelől: mi üzte az ország elhagyására, vagy a pusztulásba a kultúra oly sok kiváló képviselőjét, s elég erős-e vajon e kultúra arra, hogy saját tévútjait is újra, meg újra számba vegye, s ebből a szembesülésből nyerjen új energiákat? Magyarország kultúrája talán más, mert bonyolultabban rétegzett annál, amit első pillantásra magából megmutat. Titka mégis önmagát feltáró: a műveltség, s ezen belül mindenekelőtt a nyelv és az irodalom – a könyv – nagy respektusa, éthosza.

Emigránsai a világban kitalálják a golyóstollat, hologrammot, számítógépet, atombombát, hollywoodi filmeket alkotnak – de magyar költőket olvasnak. A műveltség barátai számára Magyarország meghívás, s önmaga számára is csupa meglepetés – kultúránk legjobb borai nem várt mélységeket nyitnak meg, s egyes különös évjáratai nélkül aligha képzelhető el az európai szellem lakomája.

I. A pavilon berendezése

I. 1956-1999. Kortárs irodalom a magyar társadalmi átalakulásban - a kitörés, a "belakás" és a szabadság irodalma. A kritika, az önirónia és a társadalmi felelősség problematikái. Az író és irodalom társadalmi szerepének átalakulása. A forradalom viharmadara, a hatalom csalogánya, kuvik, dögkeselyű, avagy Minerva baglya ... stb. Irodalmi csoportok kötődése társadalmi problémakörökhöz, a kataklizmákhoz (1956). Irodalom, politika, morális aspektusok kapcsolata. Az irodalom, mint a szabadság eszméjének napirenden tartója és hordozója. "A változások öre"
Komplex - foto, film, dokumentum és könyv - kiállítás, esetleg előadások a helyszínen. Részletes kidolgozásának, megvalósításának megbízott felelőse:

2. "Könyvtárszoba"

Ebben a teremben egy magyar értelmiségi könyvtárszobát rendezünk be. Tehát magánkönyvtárat, amelyben azonban a legfontosabb könyvek, magyar művek és magyarra fordított művek helyet kapnak. Ez egyrészt a magyar értelmiség speciális viszonyát jelzi a könyvtárhoz (Magyarországon a könyv sokáig státusz-szimbólum: a polgári életforma-kultúra megtestesítője) és az irodalomhoz – mint társadalmi törekvések kihordójához – is, másrészt a külföldi látogatót tájékoztatja a magyar irodalmi kultúra, a fordításkultúra gazdagságáról (Tolsztoj-, Dosztojevszkij, Balzac, Hemingway-sorozatok stb.). Utalunk arra, hogy a számtalan dús hazai magánkönyvtár nemcsak társadalmi folyamatok, mozgalmak születési helye, hanem a szabad gondolkodás menedéke és a független szellemek találkozóhelye is volt a politika zord időszakában. A „könyvtárszobában” tartjuk a legfontosabb felolvasásokat, előadásokat, beszélgetéseket. (Ezek közé tartoznak többek között éppen a magyar és közép-kelet-európai értelmiség különleges társadalmi szerepéről, s e szerep megváltozásáról szóló eszmecserek, vagy egy-egy írónkat szellemi környezetét is felidézve bemutató rendezvények.) A „könyvtárszoba” berendezését s az itt tartandó rendezvények megszervezését az írókat is bevonó tervező beszélgetés után megfelelő felelősre kell bízni.

3. Zeneterem

A magyar zene bemutatása a falon zenei könyvek és kották, valamint fényképek révén (zeneszerzők, nagy előadóművészek, stb.). Lehetséges főtéma pl.: a magyar zene, a városi és falusi kultúra, a nyugati és a kárpát-medencei zenei nyelvek metszéspontjában. A teremben pódium van, ahol rendszeres időközönként élő zenét

játszanak. A terembe lépők fülhallgatót kapnak, ahol ők állíthatnak be különböző sávokat, amelyek 1. Liszt, 2. Bartók és Kodály, 3. új magyar komolyzene, 4. klasszikus magyar előadóművészek interpretációi, 5. magyar dzsessz, 6. magyar operett, 7. magyar népzene, 8. cigányzene, 9. magyar rockzene szól. Fülkékert rendezünk be fülhallgatós zenei CD-romok számára. A teremben kényelmes székek, le lehet ülni és továbbhallgatni a gép- vagy élő zenét. A program és a kiállítás (valamint a további zenei rendezvények) megbízott felelőse: Szitha Tünde.

4. Magyar alkotók - magyar könyvek a nagyvilágban

E teremben egyrészt a legfontosabb magyar munkák idegen nyelvű fordításait állítanánk ki, külön kezelve a szépirodalmat és a szellemtudományok és természettudományok magyar nagyjait. Végül is itt nyerhetne a látogató első ízben bizonyos összképet az eddig külföldön megjelent magyar irodalomról. Itt büszkélkedhetnének "felfedezésünkkel" a vásárra magyar könyvvel megjelenő külföldi kiadók, itt mutatnánk be az új idegen nyelvű magyar könyveket. Az egyik falat külföldön is nagynevű, kiemelkedő magyar gondolkodók, szerzők portréi boríthatnák. (Az atomfizikusoktól és matematikusoktól, a biológusokon, stb. keresztül filozófus és szociológus nagyságokig, művészekig.) Ez az elegáns módon berendezett helyiség a modern, dinamikus, "nyugatias" Magyarország képét kell, hogy erősítse. Előadások, pódiumbeszélgetések tárgyalnák, ismertetnék a világbeli magyar szellemi jelenlét formáit. Felelőse:

5. A magyar könyvkultúra századai

E kiállítás nemcsak az európai horizontú, nívójú magyar kódexfestést, könyvkészítést, kiadást és irodalmat, hanem az európai látókörű, műveltségű magyar olvasót is bemutatná. (Az oxfordi egyetem egyik első feljegyzett diákjától, a 12. sz. végi "Magyarországi Miklós"-tól, a magyar diákok nyugati peregrinációján át, Janus Pannonius, Mátyás reneszánsz udvari könyvkultúrájának, majd a három részre szakadt ország anyagi romlása közepette is Erasmust, Melanchtont forgató soproni polgár, vagy a török hódoltsági területen dolgozó, de Utrechtben, vagy Bolognában végzett lelkész s könyvtára felidézésén keresztül, egészen a 18. századi, latin novellák mellett Montesquieu-t, Voltaire-t olvasó Vas megyei kisnemes, vagy josefinus értelmiségi (pl. Berzeviczy) alakjáig, s egyben a jellegzetes magyar könyvgyűjtemények bemutatásával – gazdag, s a külföldi látogatót talán meglepő anyag kínálja magát.) E kiállítás középponti attrakciója, s egyben az egész magyar pavilon legszebb része, ékszere, igazi európai kulturális szenzáció lehetne a

Magyar könyvkincs (kódex) - kiállítás

Eredeti terveink szerint itt mutatnánk be összegyűjtve Mátyás könyvtárát, vagyis a Corvinákat. Ha ez technikai, pénzügyi okokból nem lehetséges, akkor válogatott régi magyar könyvkincsbemutatót rendezünk. A sötét teremben csak a kódexek kapnának kiemelt fényt – megfelelő háttérzenéről, s a biztonságról, biztosításról gondoskodni kell. Az ide átv vezető útszakaszokon szép régi könyvtáraink nagy fotóit, s (ha a Corvina-kiállítás lehetséges) egy-egy nevezetes (nem a Corvinák közé tartozó) régi

magyar könyvet mutatnánk be. E kiállítás a magyar műveltség és könyvkultúra történelmi beágyazottságát, tradícióit teszi nyilvánvalóvá. Professzionális rendezőt igényel (pl.: a Magyar Nemzeti Galéria egykori kódex kiállításának rendezőjét). E kiállítás megrendezhetősége természetesen az anyagi eszközök függvénye, mindazonáltal hatása nagyon erős volna, s önmagában is megszabná az egész bemutatkozás színvonalát. Felelőse:

6. Magyar könyvművészet - magyar képzőművészet a könyvművészetben

A legszebb magyar könyvek és könyvillusztrációk, sorozatok, stb. bemutatása egy kis teremben. Hangsúlyoznánk a modern hazai könyvművészet legjobb pillanatait. Jó volna valamiképpen összekapcsolni olyan képzőművészeti alkotásokra, alkotókra való utalásokkal is, amelyek, akik a városban külön kiállításokon tekinthetők meg. Felelőse:

7. Magyar vendéglő - magyar kávéház

Pihenő és felfrissülő egység, egyben a kötetlen beszélgetések színhelye, találkozópon. Egyik része gyorsbüfé, belsőbb bugyra azonban kitűnő vendéglő, mely egyben a magyar táplálkozáskultúra különféle hagyományainak bemutatásával lép az egység közterület helyére. Naponta más vendéglő/mesterszakács és borvidék mutatkozna be. (Csak a legkiválóbb étkek, borok, vendéglősök jöhetnek szóba.) A falakat a magyar kávéházi és vendéglőkultúra képei díszítik. Profi berendezést kíván. Felelőse:

II. A vásár területén kívüli frankfurti rendezvények

1. Alte Oper

A protokollárisan legfontosabb gálarendezvény helyszíne. A nemzetközi és magyar politikai és kulturális elit teljes felvonulása. Politikai beszéd (esetleg Göncz Árpád, úgy is, mint író); írói megnyitó (több javaslat – így Kertész I. – szerint a néhány éve No-ban is kiemelkedő sikerű Nádas P.); szuperkoncert (ennek része kiemelkedő szimf. zenekari, oratorikus és szólóénekes, ill. hangszeres zene – Bp. Fesztiválzenekar, v. MR Szimf. Zenekar, Kocsis szóló, ld. külön részletesen; felelőse: Szitha T.); továbbá egy kiválasztott igen rövid, de nagyon erőteljes e századi magyar irodalmi mű (pl.: vers) többnyelvű előadása.

Szükség lenne egy vendéglátói beszédre is, adott esetben a német elnök, vagy kancellár és egy német művész (író) részéről. A hallban Liszt-kiállítás.

2. Koncertek a Römerben

A frankfurti városháza alkalmas kisebb reprezentatív koncertek, zenei események megrendezésére. Pl. Liszt F. Kamarazenekar, Perényi M. és a Keller vonósnégyes, esetleg itt lépne föl az Amadinda is. Felelős: Szitha T.

3. Budapest, mint Közép-Európai kulturmetropolisz – kiállítás a Römerben
A Bp.–Frankfurt partnervárosi kapcsolat ad különös aktualitást és természetes helyszínt a kiállításához. Megnyitói: a bp-i és a ff-i polgármesterek. (Konrád Gy. beszéde nagyon jó volna.) Ezen belül külön kiállítás: a partnervárosi együttműködés konkrét területeit, eredményeit mutatja be.

4. A társadalomtudományi könyvkiadás és a szellemtudományok Magyarországon
Kiállítás és előadások az Institut für Sozialforschung épületében. Felelőse: Miklós Tamás.

5. Az Esterházy-gyűjtemény legszebb darabjai a Städelben

6. Kortárs magyar képzőművészet a Frankfurter Modern Művészetek Múzeumában

7. Középeurópai festészet a századfordulón (Bécs–Budapest–Prága–Krakkó)
Kiállítás a Schirn-Galériában. (Lásd részletesen külön.) Felelőse: Sármány-Parsons Ilona.

8. Zsidó kultúra a magyar kultúrában – Kiállítás a Zsidó Múzeumban
(Kertész Imre nyithatná meg.)

9. Magyar táncház a Bockenheimer Depot-ban
Egy héten át rophatná a nép válogatott magyar zenekarok muzsikájára. Magyar néptáncgyűttesek határainkon innenről és túlról kezdenék el minden este a táncot, s tanítanak a közönséget. Ez egyben a környező népek nálunk is élő táncait, zenéjét is bemutathatná, így barátságos gesztus volna szomszédaink felé.

10. Kortárs magyar zenei estek (talán) a Paulskirchében
A fő esemény Kurtág most készülő műve, Hölderlin Gesänge bemutatója volna, továbbá Vidovszky, Eötvös, Ligeti, Szőllősy, Jeney művei, itt mutatkozhatna be az Amadinda, a Tomkins Énekegyüttes is. Felelős:

11. Magyar egyházzenei bemutató(k) a frankfurteri dómban

12. Válogatás a legjobb magyar filmekből a ff-i Filmmúzeumban

13. Magyarország (s Csehország, Lengyelország ...) az ezredforduló európai integrációjában – Römerbergi beszélgetés a szellemi és gazdasági érvényesülés esélyeiről

E nagy hagyományú és tekintélyű beszélgetéssorozatra a legjobb külföldi és hazai résztvevőket kell a pódiumra invitálni. Házigazda a ff-i polgármester.

14. Századunk magyar építésze – kiállítás az Építészeti Múzeumban

15. Magyar népművészet és iparművészet – kiállítás(ok) az Iparművészeti Múzeumban

16. Jazz a Mousonturmban

Szakcsi-Lakatos, s mások.

(Esetleg mozgásszínházi előadás is)

17. Magyar Kávéházak fotói a Cafe Laumerben

18. A ponyvaregény (detektívregény) Magyarországon – kiállítás a Frankfurti Rendőrparancsnokságon

19. A börtön mint irodalmi műhely. Börtönben készült műfordítások és irodalmi művek – kiállítás a Frankfurti Börtönben

A Magyarországon bebörtönzött, megölt írók portréival.

20. Nemzetközi konferencia a cenzúra kulturális szerepéről a Literaturhausban, vagy a Palais Jaltában

21. Irodalmi felolvasóestek a Literaturhausban

Minden nap. Felelőse: Dalos György

22. Pesti szalonzene, kabarédalok, sanzonok a Tigerpalastban

23. Magyar bankkultúra, bankarchitektúra – fotókiállítás egy nagybank (Deutsche, Dresdner, Commerz ??? – amelyikük elől jár a szponzorálásban) csarnokában, esetleg a börzén.

24. A magyar repülés jobb pillanatai – kiállítás a kloteni reptéren
(szponzorok maguktól értetődnek)

25. Magyar borbemutató a Künstlerkellerben

Egész héten át minden este a legjobb borokból. (Szponzorok a borászok és a nevezett vendlátüezegys. lehetnének) Ugyanitt, vagy más vendéglőben: Magyar írók kedvenc étkei.

(Előtte kötelezően: részlet megtekintése a Szindbád c. filmből)

26. Aszúborok egymás közt. A Tokaji Aszú és a Rheingau Riesling Spätlese találkozója az eberbachi kolostor pincéjében. Közös elmélkedés a szellem és a bor ősi kapcsolatáról. A legszebb magyar (s esetleg német, francia, stb.) bordalok s borhoz írt versek előadása.

A helyszín félóránnyira van Ffurttól, festői helyen. Meghívott írók, művészek, kiadók, újságírók és esetleg belépőjegyes közönség részvételével. Egyben TV-felvételek, beszélgetések helyszíne is lehet. Felelős: Miklós Tamás.

27. Az egyházak szerepe a kelet-európai társadalmi átalakulások veszteseinek megsegítésében.

Kerekasztal beszélgetés, v. konferencia a hesseni, ill. ff-i evangélikus egyh. egy központi épületében, templomában.

28. A kelet-európai és a nyugati egyházak a modern szellemi életben

Kerekasztal beszélgetés v. konferencia egy katolikus egyh. épületben.

29. A szabadság illegális sajtója és könyvkiadása a 20. századi Magyarországon – kiállítás

(esetleg nem csak magyar, hanem lengyel és cseh ízelítővel is). A jobb- és baloldali diktatúrák alatt kiadott, demokratikus értékeket követő illegális, féllegális irodalom. Helyszín: Römer, vagy Palais Jalta, vagy a Literaturhaus, vagy egy nagy ff-i napilap kiadóhivatala, pl.: FAZ, Rundschau.

30. Irodalmi mámor. Mámoros magyar írók, művészek a Club Voltaire-ben

A fenti műintézmény: híres-neves nagyon kedvelt értelmiségi kocsmá, falára a mámort közelről tanulmányozó magyar irodalmi nagyságok portréit helyeznénk el. Esetleg idézetekkel műveikből. Eleven irodalmi nagyságok személyes élményeit oszthatnánk meg az érdeklődőkkel.

31. Költészet a metróban

A hét évszázad legszebb rövid magyar verseiből függesztenénk ki egy-egy darabot – összesen mintegy ötvenet – a ff-i metrókocsikban, német fordításban, egyben meghíva az utasokat kiállításunkra. A verseket tartalmazó kis kötetet külön is kiállítanánk. Ezt a jegypénztárakban ingyen osztogatnák. Felelős: Németh György.

32. Festészet a metróban

A versekhez hasonlóan a metrókocsikban vagy a megállókban mutatnánk be őket. Olyan képek lehetnének, melyek egyben egyik kiállításunkon is szerepelnek. Felelős: Németh György.

33. Jüdisches Gemeindehaus: magyar zsidó egyházi és népzene (vezető kántorok, Budapester Klezmerband ...)

34. Frankfurti Állatkert: magyar természet- és állatfilmek, rajzfilmek vetítése

35. A Kárpát-medence kincsei – Magyar régészeti kiállítás (helyszín keresendő)

36. Az irodalmi elefántcsonttorony mint kilátó

Az ff-i vásártorony (talán még Eur. legmagasabb épülete) tetején költői felolvasóest olyan művekből, melyek a legrémesebb valósági idején a szépséget és humánumot őrizték. Pl.: Bartók kamarazenével.

37. Magyar Goethe-gyűjtemény kiállítása a Goethe-házban

III. Frankfurton kívüli rendezvények

1. Író-olvasó találkozók, felolvasóestek nagyvárosokban

A berlini Magyar Ház szervezésében. Felelős: Dalos György.

2. Partnervárosok rendezvényei

Mintegy 150-200 város hagyományos csereprogramjait kellene a vásár idejére időzíteni (néptánc, kórus, búcsú, stb.). Felelős: Németh György.

3. Komolyzenei rendezvények német nagyvárosokban

Felelős: Szitha T.

4. Magyar irodalmi és szellemtudományi felolvasó- és beszélgető estek a Goethe Institut szervezésében Münchenben, Hamburgban és Kölnben.

Joachim Sartorius és Miklós T. 1997. nyári müncheni megállapodása alapján, mintegy 60-100.000 DM értékben.

IV. Nem földrajzi térben szervezett programok

1. Schwerpunkt Ungarn a WEB-en

Lehetőleg a kiállítás mind teljesebb bemutatása, adatok, képek, címek, stb. Lásd: külön.

2. Magyar kultúra a német (és más európai) televíziók, rádiók műsorán

Tervszerűen meg kellene nyernünk a fő kulturális műsorokat, s vezetőiket: forgassanak filmeket kultúránkról, ill. vegyenek át magyar portréfilmeket, játékfilmeket.

3. Jól időzített, professzionális sajtótájékoztatók a világlapoknak

Ezeket csak a program egészének szervezői rendezzék, hogy elkerüljük az eddigi zűrzavart!

V. Könyv- és lemezkiadás

A meghirdetett pályázatok magyar művek idegen nyelvű fordításait és kiadását támogatják. Már most látható, hogy jó volna az alábbi kötetek, ill. hangzó anyagok kiállításunk idején sorra kerülő publikálása:

Liszt-összkiadás CD-n.....

Azonnali praktikus feladatok, melyek megoldása nélkül a program megvalósíthatatlan, vagy csúfos kudarca ítéltetik:

1. A magyar részvételt előkészítő és megszervező, önálló jogi alany létrehozása (közalapítvány vagy egyesület). Ez a ff-i vásárrendezés kifejezett elvárása is. Enélkül a felelősség rendezetlen, a folyamatos munka biztosíthatatlan, szponzori támogatás nem lehetséges és a számonkérés, elszámoltatás sem megvalósítható. Az alapítvány/egylet élére vaskezü szervező kell, mellé tanácsadó kör, s az egyes területek felelősei, főlé tiszteletreméltó védnöki kör.

2. A szakmai és szélesebb nyilvánosság megszólítása, ötleteinek további mozgósítása és folyamatos tájékoztatása az előkészületek során.

3. Az egyes programpontok felelősének végleges megbízása.

4. A kormányzat részéről vállalt pénzügyi garanciák konkrét megerősítése és a pénznek az 1. pontban megjelölt jogi személy számlájára való átutalása.

5. Az egyes minisztériumok segítségének azonnali tisztázása.

6. Fentiek után szponzorok megkeresése.

7. Jelmondat és logo.

8. Frankfurt - a Vásár és a Városháza tájékoztatása az eddigi tervről

9. Le kell foglalni a helyszíneket. Ez csak az 1., 3., 4., 8. pontok teljesülése után lehetséges, de nagyon sürgős.